

FÁJDALMAS FORRÁSOK

MÁTHÉ Áron: *Több mint 150 tény az ukrán–magyar kapcsolatról.*
Századvég, Budapest, 256 oldal, 3490 Ft

A „fehér könyv” egy olyan kiadvány, amely egy csoport (szervezet vagy kormány) hivatalos álláspontját fogalmazza meg egy vitás kérdésben, általában források közlésével. Máthé Áron történész, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága elnökhelyettesének legújabb műve **hiánypótló könyv, amely nemcsak jellegét tekintve „fehér könyv”, de tudatosan ezt a címet kapta a kötet törzsét adó 242 oldalas fő fejezet is** (*Fehér könyv, 1991–2022*).

A kötet kiadása határozottan indokolt volt, hiszen egy 2023 tavaszán végzett felmérés szerint az ukrán válaszadók 42 százaléka „ellenséges országnak” tekintti Magyarországot. Hasonló véleményt fejezett ki a kijevei kormány számos nyilatkozata is, és a nemzetközi média számos vezető terméke ezt a vélekedést látszik táplálni. Ehhez járulnak hozzá az ukrán törvények az oktatásról és az államnyelv használatáról, amelyek kimondva-kimondatlanul az orosz kisebbséget célozták meg. Vajon a Kárpátalján több mint egy évezrede élő magyarok ezeknek a törvényeknek csak járulékos veszteségei? Pedig Magyarország a hidegháború vége és a kommunizmus bukása óta eltelt három évtizedben komoly erőfeszítéseket tett keleti szomszédunk érdekében! Máthé könyve a történelmi háttér bemutatása mellett elsősorban tények gyűjteménye. Megmutatja, hogy a rosszhiszemű vélekedés ellenére Magyarország következetesen a jóakarát és a jószomszédság politikáját folytatta Ukrajnával kapcsolatban annak létrejötte óta.

De hogyan is alakult az utóbbi időben a magyar kisebbség helyzete Kárpátalján? Bár ma Ukrajna gyors ütemben halad az uniós tagság felé, és a nyugati sajtó bálványozza keleti szomszédunkat, nem is olyan régen még más volt a helyzet. A nyugati sajtóarchívumok átfűlése után kiviláglik: néhány évvel ezelőtt a külön-

böző uniós fórumokon nem Ukrajna lélegzetelállító demokráciaépítése volt a fő vitatéma, hanem az ukrain kisebbségi jogok hiányosságai. A kárpátaljai őshonos magyar közösség által az elmúlt néhány évben elszervezett sérelmek listája valóban hosszú. Kezdvé a legnyilvánvalóbbakkal: a magyar kulturális és politikai szervezetek megfélemlítés és zaklatás célpontjai, beleértve az erőszakos akciókat, mint a robbantások és fenyegető felvonulások ukrán sovinszta csoportok részéről. A magyar közösség szervezeteinek tagjai is szembesülnek ilyen akciókkal, továbbá előfordult, hogy tömegesen küldtek magyarellenes szöveges üzeneteket helyi lakosok telefonjaira. Emlékeztünk: 2018 februárjában Ungváron Molotov-koktélokkal támadták meg a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) székházát. 2020-ban KMKSZ irodáiban razzitát tartott az ukrán titkosszolgálat. A magyar aktívistákat hazaárulással és szeparatizmussal vádolták. Vezetőjük, Brenzovics László jelenleg Budapesten tartózkodik, hiszen fél, hogy ha hazautazik, az ukrán hatóságok vizsgálatot folytatnak ellene. Immár négy éve, hogy nem emeltek vádat ellene az ügyészek: effajta eljárások az olvasót a Rákosi- és Kádár-rendszerek idejére emlékeztetik. A cél nyilvánvaló: nyomást akarnak gyakorolni a helyi magyar lakosságra. Tegyük hozzá: a KMKSZ nyolc helyi vezetője közül jelenleg három ellen folyik valamilyen mondvacsinált vizsgálat.

De fel kell tenni az égető kérdést: egyáltalán marad-e kárpátaljai magyarság? Ami a magyarok elvándorlását illeti a térségből, nehéz konkrét számokat találni, még a hazai forrásokból is. A háború kezdete óta közel egymillió menekült lépte át a magyar–ukrán határt, nem számítva azokat, akik Románián keresztül jutottak el Magyarországra, közülük sokan lehetnek magyarok. A menekültek többsége továbbmegy,

de sokan maradnak. S nem véletlenül hagyták el Ukrájnát a magyar családok. Az ukrán hatóságok erősen soroznak a kisebbségi régiók között, bár erről a források hiányosak (anekdotikus források szerint az ukránok igyekeznek kímélni az ukrán többségű nagyvárosokat, és helyette kisebbségeket soroznak be). Reméljük, a jövőben születik hiteles forráskiadás erről a kérdésről is. S megint csak hiányoznak a megfelelő adatok a magyar etnikumú katonák veszteségeiről is. Ez persze egyelőre nem meglepő: még azt sem tudjuk, hogy pontosan hány ukrán és orosz katona esett el, nemhogy azt, hogy a magyarok hány százaléka van a sorozottak között. A folyamat aligha demokratikus. Hallgassuk meg a *New York Times* cikkét a kérdésben:

„A toborzók az utcán keresik fel a fiatal férfiakat, de a normák nem mindig egyértelműek, és vannak jelentések arról, hogy ellenszegülő férfiakat soroznak, míg néhány harcolni vágyót elutasítanak. [...] Egy petíció, amelyet több mint 25 ezer ukrán írt alá – ez a küszöbérték, amely alapján Volodimir Zelenszkij elnöknek válaszolnia kell –, azt kéri, hogy tiltsák be az ellenőrzőpontokon, benzinkutakon és más nyilvános helyeken a behívók átadását. Arra kéri, hogy hozzon létre egy átlátható eljárást arra vonatkozóan, hogy mikor lehet behívni az embereket.”

Persze a *New York Times* nem fogja leírni azt, ami nyilvánvaló: gyanútlan embereket hurcolnak el az utcáról, hogy meghaljanak a háborúban. A magyar médiában keringő videók többet mondanak ezer cikknél: férfiakat gyűjtenek össze a piacon, utcákat zárnak el ukrán katonák, miközben a járókelőket elviszik a maszkos férfiak, betörnek a családi házakba, és apákat rángatnak el gyermekeik karjaiból. A háborúval kapcsolatban rengeteg az álhír és a manipulált kép, és lehet, hogy ezek közül az anyagok közül néhány nem valódi, de eddig egyetlenről sem bizonyosodott be, hogy garantáltan *fake news*. Hozzá kell tenni: persze Oroszország is kényszerosorozásokat csinál, ám ez Putyin országában aligha meglepő. Oroszországot azonban soha nem festik le nyugaton „mintademokráciaként”. Ukrájnát, ahol a gyerekek karjaiból rángatja ki az apákat, viszont igen. A jelenség nyilván erősen érinti a kárpátaljai magyarságot is. Az Index.hu liberális portál tavalyi cikke szerint „a háború kitörése óta többször érkeztek hírek arról, hogy kárpátaljaiak estek el a fronton, köztük magyarok is. A legtöbb kárpátaljai magyar a munkácsi 128. hegyivadász rohamdandárban teljesít szolgálatot. Az egységet gyakran a legvéresebb,

legkeményebb harcokban vetik be.” Még egyszer: nem világos, hogy az elesettek közül hányan magyar nemzetiségűek vagy származnak vegyes családokból. Orbán Viktor miniszterelnök azonban egy tavaly március eleji interjúban kijelentette, hogy „százával” halnak meg magyar nemzetiségű katonák a fronton. Nem világos, honnan tudta meg ezt a számot, de feltételezhető, hogy a magyar miniszterelnöknek megvannak a saját csatornái az ilyen információk megszerzésére.

Hány magyar maradt ma egyáltalán Kárpátalján? Nem tudjuk, pontosan hányan mentek el, de a *Magyar Nemzet* közel másfél éves cikke szerint az akkori szám kevesebb mint 100 ezer volt – vagyis alig két hónap alatt a közösség egyharmada távozott. Bár a magyarországi menekültek többsége nő és gyermek, biztosra vehető, hogy a katonaköteles korú magyar férfiak is nagyrészt elmenekültek. Akik maradtak, azok valószínűleg a magyar határhoz közeli, ukrán szemszögéből távoli és szegény falvakra koncentrálnak. Ha az olvasó azt hiszi, hogy a fenti történetek csak a jobboldali magyar médiában jelennek meg, akkor érdemes szemlézni a szocialista *Népszava* egy évvel ezelőtti cikkét. *Magyar zászlókat szednek le, magyar intézményvezetőknek mondanak fel a Munkácsi kistérségben* – szól a cikk címe, amely úgy szól, hogy „Munkács után a munkácsi kistérség magyar településeinek közintézményeiről is leszedték a magyar zászlókat, az egyik faluban, Fornoson még a városi rendőrséget is bevetették ehhez. A Magyarországi fenntartású Munkács FC Dercenben működő futballakadémiájának épületéről pedig leszerelték a magyar nyelvű táblákat. [...] a közintézményeken ezentúl csak ukrán zászló szerepelhet.” Vajon mit fognak szólni a jövő nyugati történészei az effajta hírek olvasásakor a könyvtárban, levéltárban? Reméljük, belekerülnek majd a jövőben írandó nyugati könyvekbe is az ukrán helyzetről, és ebben bizonyosan segítségül hívhatják majd ezt a forráskiadást is.

Ukrajna talán még túléli ezt a háborút, és ha igen, a „nemzetközi közösség” (vagyis az USA és szövetségesei) minden bizonnyal hatalmas kölcsönökkel és támogatásokkal fog a segítségére sietni. A magyar kisebbségen viszont – Magyarországot leszámítva, amely egy viszonylag szegény, relatíve kicsi ország – senki sem fog segíteni. Ukrajna talán még megmarad, de a magyar kisebbsége valószínűleg nem: kivéreztetve, elmenekülve, meghurcolva és asszimilálva, hiányuk tanúbizonyosságául szolgál majd arra, hogy a liberális Nyugat végignézte egy őshonos, ezeréves népcsoport elpusztítását – és nem tett semmit. Ha majd a történészek feltárják ennek a szomorú történetnek az előzményeit, reméljük, leemelik a polcról Máthé Áron könyvét is.

VESZPRÉMY LÁSZLÓ BERNÁT